

CAROLINE GRAESKE

I GRÄNSLANDET

Norm- och ekokritiska perspektiv på
Inga Borgs böcker om Plupp

En författare som tidigt började skriva barnböcker om samiska miljöer var Inga Borg. Under en period av 50 år skapade hon totalt 26 bilderböcker om Plupp, en blåhårig figur som bor i fjällvärlden. Inga Borgs storhetstid inföll främst under 1970- och 80-talen, och hon har tilldelats många priser, bland annat Elsa Beskow-plaketten (1970) och Litteraturfrämjandets pris (1982).

Inga Borg föddes 1925 i Stockholm och var dotter till simmaren Anders Borg och hans fru Elise (född Lindberg). Eftersom fadern arbetade som professionell simmare flyttade familjen runt bland annat till Belgien och Schweiz. Hon bodde också längre perioder hos sina morföräldrar i Dalarna där hennes intresse för naturen tidigt grundlades. Redan som 19-åring, sommaren 1945, vistades Inga Borg i Dalafjällen, en resa som gjorde stort intryck på henne, och under vistelsen tecknade hon djuren och naturen i fjällfaunan.¹

Inga Borg utbildade sig vid Konsthögskolan i Stockholm vid mitten av fyrtioalet och hade under denna tid målaren Ragnar Sandberg som sin mentor. Den första tiden arbetade hon helst i olja och hennes första separata utställning ägde rum 1955 i Stockholm. Det var också då som hennes första bok om Plupp utkom, *Plupp och renen* (1955). Under 1950-talet fick

Inga Borg flera stora framgångar både med sitt författarskap och sitt konstnärskap och många konstnärer och tecknare samlades tidvis i hennes ateljé i Ulriksdal i Stockholm där hon verkade ända fram till 2012.

Det finns inte mycket skrivet om Inga Borgs författarskap trots att böckerna om Plupp sedan mitten av sjuttitalet varit frekvent utlånade på våra bibliotek. År 1975 var Inga Borg den mest utlånade barnboks författaren med cirka 450 000 utlån.² Faktum är att Inga Borgs böcker om Plupp gått forskningen sällsamt obemärkt förbi. I översiktsverk beskrivs Inga Borgs författarskap mycket kortfattat, ofta bara med några få rader där främst naturskildringar och illustrationer tas i beaktande.³ Även hennes okonventionella, nyskapande sätt att skildra talande djur där djuren inte längre tillskrivs känslomässiga relationer till människan, har påtalats.⁴

En av få som skrivit mer ingående om Inga Borgs författarskap är Kristin Hallberg. Hon hävdar att Borg skildrar en mycket sammanhållen värld där resan och nyfikenheten utgör viktiga fundament.⁵ Hallberg visar hur författar- och konstnärskapet utvecklas över tid där faktabaserat stoff är centralt i det tidiga författarskapet medan sinnliga aspekter blir viktigare i det senare. Vidare ser Hallberg figuren Plupp som en ”sagolinne” som i bok efter bok tränger

allt djupare in i myrlandet och fjällvärlden. Detta med anledning av att Borg också skrivit två böcker om Carl von Linné för barn.⁶ Även Gerda Helena Lindskog har skrivit om Plupp-böckerna och också hon tar upp parallellen med Linné: "Lika outtröttligt som Linné har Plupp undervisat och verkat i bok efter bok, decennium efter decennium visar han på sitt överraskande sakliga och vänliga vis hur djur och mer i förbigående människor (samer i traditionella visten och de bofasta i sina fåbodstugor) lever i den hårda och vackra fjällvärlden." Vidare hävdar Lindskog att Plupp i mångas minne har förvandlats till ett "same-troll".⁷ Också Lydia Kokkola har skrivit en kort artikel om Inga Borg och Plupp där hon främst presenterar författarskapet för internationella läsare,⁸ men varken Kokkola, Lindskog eller Hallberg gör några mer ingående textanalyser och Plupp-figuren har inte problematiserats i förhållande till de samiska miljöer som gestaltats i böckerna.

Syftet i denna artikel är därför att studera hur fjällvärlden och samiska miljöer representeras i Inga Borgs böcker om Plupp. Hur skildras karaktärerna och hur relaterar de till varandra och till miljön? Vilken betydelse har miljöbeskrivningarna i texterna?

En målsättning är att utifrån postkoloniala och ekokritiska perspektiv fördjupa förståelsen för Borgs text- och bildvärld, dess miljöer och karaktärer.

Material och teoretiska utgångspunkter

Materialet består av samtliga Pluppböcker utgivna mellan åren 1955–2005. Dessa böcker har analyserats utifrån normkritiska perspektiv som berör såväl ekokritiska som postkoloniala och dimensioner. Det ekokritiska perspektivet har utvecklats mycket under de senaste tio åren. Redan under 1960- och 1970-talen talade forskare om ekologisk filosofi, men under 2000-talet har begreppet ekokritik och "the green turn" fått legitimitet inom litteraturteorin.⁹ Ekokritik handlar i stort om att undersöka förhållandet mellan text och natur, samhälle, språk och

kultur. Även frågor om naturen som makt-diskurs och social konstruktion tas upp. Ofta utgår ekokritiken från platsens betydelse för människor inte bara som fysiskt landskap utan också som ett psykologiskt sådant som formar människor. I den litterära texten har platsen ett komplext förhållande till människors verklighet, fysiskt och psykiskt, historiskt, ekonomiskt, politiskt och kulturellt.¹⁰

Ekokritiken har uppstått ur en medvetenhet om tilltagande miljöproblem i världen. Det handlar emellertid inte bara om ett naturvetenskapligt konstaterande om miljöproblemens negativa konsekvenser, det handlar också om deras kulturella ursprung. I detta sammanhang kan det vara värt att poängtera att forskarna på detta fält inte gör en ontologisk skillnad mellan naturen, som det passiva objektet, och människan, som det aktiva subjektet. Istället betraktas naturen ofta som ett socialt konstruerat och kulturellt fenomen.

Ekokritiken tar därmed ofta avstamp i en modernitetskritik där alienationen är central för det moderna tänkandet. Naturen har alltid spelat en viktig roll inom litteraturvetenskaplig forskning, men ekokritiken präglas av en stark normativ hållning som handlar om att bidra till ett förändrat etiskt och känslomässigt förhållningssätt till naturen. I detta sammanhang är det ekokritiska perspektivet viktigt då det visar sig att Plupp alltid värnar om djuren och naturens bästa samtidigt som han påvisar miljöproblemens negativa konsekvenser.

Även det postkoloniala perspektivet är relevant i analyser av Inga Borgs böcker då Plupp rör sig i miljöer där ursprungsbefolkningar lever och verkar. Det finns många studier som visar hur samer marginaliseras och främmandegörs av majoritetssamhället.¹¹ Postkolonialism belyser som bekant maktförhållanden och sätter ljus på binärer som centrum och periferi, vi och dem.¹² Begreppet postkolonialism är emellertid ingalunda entydigt utan spänner över en mångfald av erfarenheter.

En risk när man diskuterar postkolonialism är att skeenden och handlingar fokuseras

snarare än de faktiska offren för kolonialismen. På så sätt berövas den Andre, de subalternerna, sin röst och rätt till den egna historieskrivningen – något som ligger i linje med det koloniala projektet som går ut på just att tysta de kolonialiserade och ta sig rätten att beskriva dem och tala åt dem.¹³ Att tala om, eller för, postkolonialiserade subjekt förstärker och bygger vidare på en kolonial diskurs, ett vi och dom, inkludering eller exkludering om man så vill. I denna artikel är dock inte avsikten att skildra samernas historia utan snarare visa hur figuren Plupp verkar i samiska miljöer och gestaltar motståndsstrategier som tenderar att lösa upp binära oppositioner som vi och dom.

Karaktären Plupp

Böckerna om Plupp har alla ett liknade uppbygg och i stort sett börjar alla med raderna:

Plupp är en ”osynlig” som kan tala med djur. (Han är osynlig för alla människor – utom för dig och mig!). Plupp bor någonstans långt uppe i norr bland höga fjäll. Där har han sitt bo, en liten torvkåta, vid sjön Blåvattnet.¹⁴

Plupp bor i fjällvärlden, i Sápmi, och hans familj är djuren som lever på fjället, lämmel och hermelin. Han lever i samklang med årstiderna och värnar om naturen och djuren och har byggt sitt bo vid en plats där han sett rester av en lägereld.

Här hade en människa bott och nu fick Plupp en idé. Han hade sett en kåta en gång. Ett sånt bo som människor i fjällen bygger sig. En kåta skulle han ha. Just här vid sjöstranden. (*Plupp bygger bo*, 1956, 11f.)

Djuren, bäver, hermelin och lämmel, hjälper Plupp att bygga kåtan. Av naturmaterial skapar han sitt hem och djuren blir ”stumma av beundran”. Han finner sig snabbt tillrätta vid sjön och bygger också en flotte som han gör upptäcktsfärder med. Plupp följer naturens

skiftningar och ägnar sig åt praktiska göromål som svamp- och bärplockning och förberedelser för årstidernas gång. Han har blått hår, röd näsa och orange halsduk, och kännetecknas av sitt läte, ”plupp, plupp”, ett språk som bara djuren och läsaren förstår. Så här beskrivs han i inledningen i boken *Plupp* som utkom 1964:

Plupp är mycket liten. Det är svårt att upptäcka honom. Man kan skymta en liten blå fläck en vårdag, när snön smälter på fjället. Det är hans blåa hår. Eller en strimma gult en höstdag, när alla krokiga fjällbjörkar lyser i rött och guld. Det är hans halsduk som fladdrar i vinden! (*Plupp*, 1964, 2)

Plupp kännetecknas, förutom sitt karaktäristiska utseende, av att han är osynlig, kan tala med djuren, bor i fjällvärlden, värnar om djur och natur och har många djurvänner. Den sista punkten har tydliga didaktiska förtecken. Alla barnböcker är i någon mån didaktiska,¹⁵ och i detta fall handlar det om att visa på djurens och naturens värde och eftersom de flesta böckerna utspelar sig i Sápmi så är det den faunan som står i fokus. Plupp hälsar på hos sina djurvänner och läsaren får därigenom kunskap om olika djurarters kännetecken som föda, boplatser och spår.

Plupp följer årstiderna mycket nära och förbereder sig för dem. Inför vintern samlar han bär, fröer och svamp och när våren kommer värstadar han och ställer till fest och kokar vårsoppa på färska videknoppar och sparade vinterförråd: ”torkat bladgräs, frön, svampar, lingon och blåbär...” (*Kalas hos Plupp*, 1996, 4). Han hälsar alla djuren välkomna till våren med sin vårfest. Snösparv, lappsparv, blåhake och orre, ripa och hare får alla smaka på godsakerna: ”Välkommen hem till Lappland! Vill du smaka lite fröpudding?” (*Kalas hos Plupp*, 1996, 6)

På fjället trivs Plupp och han längtar hem då han inte är där: ”Han trivs allt bäst där han är och vet med sig att han aldrig skulle vilja lämna fjällvärlden.” (*Plupp gör en långfärd*, 1957, 31) Plupp gör turer, till kustlandet och

havet liksom till Afrika, men inget går upp mot fjällvärlden: ”allt är lika fint som hemma i fjäl- len, tänker Plupp” (*Plupp och havet*, 1986, 23). Vidare: ”Plupp har det bra i tranornas varma vinterland. Men han börjar längta hem. [...] Bäst att stanna där man passar att vara.” (*Plupp och tranorna*, 1986, 18ff)

Plupp är således en karaktär som gör resor och är mycket nyfiken. Han interagerar med naturen och djuren, han har sin hemvist i fjällvärlden och följer naturens skiftningar. Så vilken betydelse har miljöbeskrivningarna i texterna?

Böckerna om Plupp innehåller många miljöbeskrivningar både i text och bild. Natur- skildringarna visar den samiska naturmiljön ofta gestaltad i färgerna rött, gult, blått och orange. Färgerna syns vara centrala och skapar en stämning som associerar till den samiska kulturen.¹⁶ Borg skildrar också djurens bon och reden och med till synes enkla medel skapar hon ett eget textuniversum. Platsen – fjällvärlden – är central liksom ekokritiska motiv, som påvisar att människan, liksom Plupp själv, är sammanbunden med naturen; faktum är att Pluppfiguren visar att det finns en dialektik mellan kultur och natur. Människan behöver naturen för att kunna leva och bo:

Människorna gör sina bon av träd. Av runda stockar och släta plankor. Allt möjligt gör de av trä. Och så värmer de sig med ved, de eldar träbitar. (*Plupp i Storskogen*, 1983, 17)

Plupp visar tydligt att människan är beroende av naturen, att relationen mellan natur och kultur är komplex och dialektisk, där det inte finns någon tydlig skillnad mellan natur och människa.¹⁷ Istället tenderar naturen, fjällvärlden, att framstå som ett kulturellt fenomen som påverkas av människor agerande.

Ytterligare ett ekokritiskt motiv i böckerna rör miljöförstöring. I boken *Plupp i storskogen* exempelvis påtalas vikten av att behålla urskogen. Urskog kan inte avverkas:

–Åh, människorna måste spara Urskogen! Den vilda Fjällskogen får de bara inte ta... Hoppas de förstår det. (*Plupp i Storskogen*, 1983, 22)

Även i boken *Plupp och havet* (1986) finns ekokritiska motiv som rör miljöförstöring. Här åker Plupp med sin flotte till havet och paddlar till en strand på en ö och där möter han måsar och tärnor som upplyser Plupp och läsaren om att man inte får gå i land på öarna när det är häckningstid. Plupp begrundar här fågelarter som storspov, rödbena och strandpipare men ser också rester av skräp som människorna lämnat: ”Kladdiga burkar och plastpåsar, trasiga glasflaskor.” (*Plupp och havet*, 1986, 20) Plupp tänker att människorna inte vill vara på en smutsig strand men för djuren handlar det om överlevnad: ”växter och djur behöver stranden för att kunna leva” (ibid., 20).

I böckerna om Plupp finns alltså en tydlig ekokritik som visar dels på människans ansvar att inte förstöra och smutsa ned, dels på djurs och människors behov av naturen, ett dialektiskt förhållande mellan natur och kultur. Också i *Plupp och vargen* (1986) finns en ekokritisk tendens och här är det vargfrågan som tangeras. Vargen skildras i denna bok som en viktig del av ekosystemet och naturens näringskedja. Korparna i berättelsen framhåller:

Vilken nytta vi har av vargen! Inte bara vi korpar, Örn och Fjällvråk, Djärv och Rödräv och Fjällräv håller kalas. Fjälluggla lurar på små djur som gnager på benen. Fåglar kommer och plockar insekter och maskar, som också är med... (*Plupp och vargen*, 1986, 22)

Vargen framstår inte som en ond, glupsk föröware som andra djur ska vara rädda för, istället gestaltas människan som den ”farligaste” varelse som vill döda djuren. Vargarna hävdar:

Det är bara människan som inte delar med sej till oss! Hon äter också älg och ren och håller sig med husdjur, som hon äter. Men när vi

försöker ta något av dom, då vill människan döda oss. (ibid.)

Plupp konstaterar emellertid avslutningsvis att alla djur måste få finnas. ”Alla behövs!” (ibid., 23), något som signalerar att det finns stora värden i variation och olikhet.

Böckerna om Plupp visar också tydligt på naturens kretslopp och årstidernas betydelse, något som även är centralt inom ekokritiken. Cykliska förlopp skildras och läsaren får följa olika djurarters utveckling från födsel till ungdjur. Detta sker i exempelvis *Plupp och renkalven* (1997) och *Plupp och älgen* (1998). I flera Pluppböcker finns också ett återkommande motiv i slutet av berättelserna där det sägs att djuren ska komma tillbaka och hälsa på Plupp nästa år, vid samma tidpunkt, något som understryker betydelsen av årstidernas och naturens gång. Återkommande cykliska förlopp är också Plupps samlande till vinterförrådet och hans vårstädning.

Metaforiska motståndsstrategier

Plupp har, precis som Snusmumriken i Tove Janssons Muminböcker, en nomadisk livsstil och han ger sig ut på äventyr med jämna mellanrum. Vidare visar Plupp stor generositet och liksom Snusmumriken har han stor kunskap om existentiella ting,¹⁸ men han har också förmågan att utmana och ifrågasätta normer. Ett exempel på detta är att Plupp utmanar gängse könsmönster. Visserligen omnämns Plupp med pronomenet ”han” men framstår i realiteten som ett könlöst väsen, en androgyn.

I barnböcker utgör karaktärernas kläder det tydligaste sättet att signalera genustillhörighet men också för att ifrågasätta den och tänja på gränserna.¹⁹ Plupp är emellertid en stilsrad figur och han har alltid samma kläder, en brun kolt eller klänning om man så vill, näbbskor och orange halsduk. Håret är långt och blått och näsan är röd. Således bär Plupp attribut som varken är specifikt manliga eller kvinnliga – något som kan ses som en kritik mot femtio-

talets barnböcker som i huvudsak präglades av traditionella skildringar av genus.²⁰ Men normkritiken i Pluppböckerna rör inte bara genus utan även marginaliserade grupper och minoriteter, och i flera av böckerna lyfts samernas kultur och kunskap fram.²¹ I de tidiga Pluppböckerna från 1950-talet finns emellertid bilder och textsekvenser som skildrar samerna på ett stereotypiskt sätt, på gränsen till exotism. Exempelvis avbildas samer i högtidsdräkter och på enkla träskidor och ord som ”lappkåta” förekommer. I de senare böckerna däremot är bilderna av samer betydligt mer nyanserade och det talas istället om människor som äger renar, ”renägare”, och ordet ”lappkåta” är utbytt mot ”torvkåta”. Fortfarande används samma färgsättning i Borgs bilder, blått, orange och rött, och de samiska motiven framkommer främst genom beskrivningarna av miljöerna, Plupps kåta, men också genom att Plupp i några böcker medverkar vid renskiljning och vid renarnas vandringar (t. ex. *Plupp och renkalven*, 1997).

Det sker således en utveckling i författarskapet, men Plupps nyfikenhet och interaktion med djur och natur kvarstår. I de tidiga böckerna är det en exotisk miljö som gestaltas och i de senare böckerna handlar det mer om människans förmåga att bruka naturen väl, att leva ett hållbart liv, i samklang med årstider och djur.

Böckerna om Plupp innehåller också ifrågasättanden, motståndsstrategier mot en över- och underordning av olika kunskapsparadigm vilket bland annat kommer till uttryck genom djurens starka närvaro i texterna. I böckerna om Plupp finns alltid flera olika stämmor representerade, i närmast poetisk form. ”Tjitt, tjitt”, säger hermeline och ”Eske, teske, tää” säger lämmeln och Plupp svarar: ”Plupp, plupp, plupp.” Därefter flyter konversationen på:

–Å förlåt, jag visste inte [...]

Plupp, plupp... Jag har visst fått en egen liten familj. Så trevligt!

Men kom nu och hjälp mig att plocka hjortron, så att vi har mat när vintern kommer. (*Plupp och lämlarna*, 1960, 5f.)

Med jämna mellanrum skjuts djurens röster in i texten och Plupps konversationer med djuren tenderar att framstå som omkväden:

Eske, teske tää... Eske, teske tää... [...] God dag, kära Plupp!
[...]
–Oh, eske teske, tää... Hur ska det här gå.
(*Plupp och lämlarna*, 1960, 9ff)

I böckerna om Plupp förekommer således olika språksituationer där olika stämmor får komma till tals. Kulturkritikern Gayatri Spivak har gjort en distinktion mellan olika språksituationer och sättet att värdera kunskap. Hon hävdar att man i kolonialiserade områden där västerländska begrepp blivit ofrånkomliga kan stöta på så kallade ”katakreser”, något som fritt skulle kunna översättas som felaktiga metaforer, ett begrepp som saknar referens i ett visst kunskapsparadigm.²² Katakreserna kan också uppfattas om ett slags motståndsstrategier, eftersom de har en förmåga att bryta upp den rådande ordningen, såväl språklig som social.²³

Plupps ”pluppande” liksom lämmels ”Eske, teske, tää” och hermelins ”Tjitt, tjitt” i texterna skulle kunna uppfattas som språkspel, ordlekar, där vissa ord helt saknar referens. Berättaren rör sig de facto mellan olika språkliga idiom där olika stämmor får komma till tals och framträda i texten. På så sätt kan berättaren undvika generaliseringar och rent berättartekniskt kan detta språkspel ses som en motståndstrategi mot en över- och underordning av olika kunskapsparadigm. I böckerna om Plupp förekommer olika stämmor, utan över- och underordning, något som understryker erkännande av den Andre – alla måste få finnas. ”Alla behövs.” (jfr *Plupp*

och vargen, 1986, 23) Plupp visar också i bok efter bok på sin gästvänlighet, han bjuder på mat och husrum, och hjälper samerna i deras åtaganden vid renskiljning. Plupp är generös och värdesätter biologisk mångfald, variation och olikheter.²⁴

Plupp framstår därmed som en metafor, en litterär figur, som står för en normkritisk hållning där över- och underordning ifrågasätts, men Plupp står också för en ekokritisk hållning som handlar om att bidra till ett förändrat etiskt och känslomässigt förhållningssätt till naturen. Han visar att det finns en dialektik mellan natur och kultur och förespråkar en sorts eko-centrism, ett naturcentrerat synsätt, som inte placerar människan i överordnad position.²⁵

Plupp tenderar således att överbygga dualismen som natur och kultur, man och kvinna, vi och dem. Plupp framstår som en hybrid, en androgyn, en bild, en förebild om man så vill, som visar på ett hållbart leverne som sker i samklang med naturen. Geografiska och kulturella gränser tenderar därmed att luckras upp och Plupp framstår som en metafor för en eko- och normkritik. I böckerna om Plupp används Sápmi som litterär trop och samiska miljöer ställs, om inte explicit så implicit, mot det köp-, slit- och slängsamhälle som den etablerade samhällsmakten genererar. I de tidiga böckerna förekommer stereotypa och exotiska inslag men i de senare böckerna finns ett tydligt fokus på hållbarhet och mångfald. Pluppfiguren är således inte bara en ”sagolinné” som kartlägger fjällvärldens fauna, utan en metafor, en litterär figur, som verkar i gränslandet bortom makt- och språkordningar, en figur som förespråkar ekocentrism och som problematiserar normer och stereotyper.

Noter

- 1 ”Inga Borg”, Förlaget Opals hemsida, hämtad 2019-12-30, www.opal.se/upphovspersoner/inga-borg.
- 2 ”Biblioteksstatistik”, National Library of Sweden, hämtad 2019-12-30, www.kb.se/

samverkan-och-utveckling/biblioteksstatistik.html. Se även ”Plupps’ skapare Inga Borg är död”, *Aftonbladet*, 27 oktober, 2017, www.aftonbladet.se/nojesbladet/a/VO57V/plupps-skapare-inga-borg-ar-dod.

- 3 I översiktsverket *Den Svenska Litteraturen* omnämns Inga Borgs författarskap med endast tre ord då hennes ”blåhåriga fjälltroll Plupp” räknas upp tillsammans med andra gestalter som Alfons och spöket Laban av bilderboks-konstnärerna Gunilla Bergström och makarna Sandberg, se *Den svenska Litteraturen*, VI, red. Lars Lönnroth och Sverker Göransson (Stockholm: Bonnier, 1989), 236, 240. Även i Maria Nikolajevas *Bilderbokens pusselbitar* (Lund: Studentlitteratur, 2000) omnämns Inga Borgs Pluppböcker mycket kortfattat, i en enda mening: ”Inga Borgs Plupp-böcker kan bara utspela sig i Lappland.”, 117. I *Nordisk kvinnolitteraturhistoria: Liv och verk*, red. Elisabeth Möller Jensen med flera (Höganäs: Wiken, 2000) finns Borg inte alls med, inte heller i Ann Boglind och Anna Nordenstams *Från fabler till manga 1: Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på barnboken* (Malmö: Gleerups, 2015).
- 4 Lars Furuland och Mary Ørvig, *Barnlitteraturen: Historik, kommentarer, texturval*, fjärde uppl. (Stockholm: Rabén & Sjögren, 1990), 241.
- 5 Kristin Hallberg, *Författare och illustratörer för barn och ungdom*. Band 1: A–B (Lund: Btj förlag, 1998), 208–220. Se särskilt 208.
- 6 Hallberg, *Författare och illustratörer för barn och ungdom*, 213ff.
- 7 Gerda Helena Lindskog, *Vid svenskhetens nordliga utposter: Om bilden av samerna i svensk barn- och ungdomslitteratur under 1900-talet*, (Lund: Btj förlag, 2005), 277f.
- 8 Lydia Kokkola, ”An Invisibling View of a Northern Landscape: Inga Borg’s Plupp Series”, *Bookbird: A Journal of International Children’s Literature* 54, nr 1 (2015): 42–47.
- 9 Lars Schultz, *Ekokritiken: Naturen i litteraturen: En antologi* (Uppsala: CEMUS, 2007), xiii. Se även Lawrence Buell, *The Future of Environmental Criticism: Environmental Crises and Literary Imagination* (Malden, Mass.: Blackwell Publishing, 2005); Peter Degerman, *Tala för det gröna lövet: Ekopoesi som estetik och aktivism* (Lund: Ellerströms, 2018) där han gör en sammanställning av ekokritikens utveckling och olika faser, 67ff.
- 10 Se till exempel Greg Garrard, *Ecocriticism*, andra uppl. (London & New York: Routledge, 2012); Elisabeth DeLoughrey och George B. Handley, red., *Postcolonial Ecologies: Literatures of the Environment* (New York: Oxford University Press, 2011) samt Graham Huggan och Helen Tiffin, *Postcolonial Ecocriticism: Literature, Animals and Environment* (London & New York: Routledge, 2012), *Wild Things*, red. Sidney Dobrin och Kenneth Kidd, *Children’s Culture and Ecocriticism* (Detroit: Wayne University Press, 2004).
- 11 Jämför Else Mundal och Håkan Rydving, *Samer som ”de andra”, samer om ”de andra”: Identitet och etnicitet i nordiska kulturmöten*, (Umeå: Umeå universitet, 2010).
- 12 Se till exempel Gayatri C. Spivak, *Outside in the Teaching Machine* (London & New York: Routledge, 1993). Se även Caroline Graeske, *Bortom Ödlandet: En studie i Stina Aronsons författarskap* (Stockholm/Steag: Symposion, 2003).
- 13 Aina Loomba, *Colonialism/Postcolonialism*, ny uppl. (London & New York: Routledge, 2015).
- 14 Inga Borg, *Plupp bygger bo* (Stockholm: Nordisk Rotogravyr, 1956), 11f. I det följande anges titeln på Inga Borgs böcker samt sidhänvisning direkt i brödtexten.
- 15 Se till exempel Lena Kåreland, *Barnboken i samhället* (Lund: Studentlitteratur, 2013), 43–71.
- 16 Maria Laukka hävdar att färgen i barnböcker är en ”stark aktör, som dominerar stämningen”. Se Maria Laukka, ”Femton punkter för analys av bilderboken”, i *En fanfar för bilderboken*, red. Ulla Rhedin, Oscar K. och Lena Eriksson (Stockholm: Alfabet, 2013), 187.
- 17 Jfr. Schultz, *Ekokritiken*, xiii.
- 18 Nikolajeva hävdar att Snusmumriken är en generös ”vandrare”. Se *Bilderbokens pusselbitar*, 152. För mer ingående analys av Tove Janssons författarskap se till exempel Boel Westins *Familjen i dalen: Tove Janssons muminvärld* (diss., Stockholm: Bonnier, 1988).
- 19 Se till exempel Anna Grettve, ”Barnet i klädskammaren. Kläder, klass och genus i två barnberättelser”, i *Barnlitteraturanalyser*, red. Maria Andersson och Elina Druker (Lund: Studentlitteratur, 2008), 27–40; Lena Kåreland, ”Frihet eller närhet? Om Benny och Malla”, i *Modig och stark – eller ligga lågt: Skönlitteratur och genus i skola och förskola*, red. Lena Kåreland (Stockholm: Natur och kultur, 2005), 25ff.
- 20 Kåreland, *Modig och stark – eller ligga lågt*, 25ff.

- 21 Jämför Lindskog, *Vid svensketens nordliga utposter*, 277. Således tenderar Plupp att utmana fler maktordningar än genus och karaktären visar att det finns flera intersektioner av makt att förhålla sig till. Jämför Kimberly Crenshaw, "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color", *Stanford: Law Review* 43, nr 6 (1991), 1241–1299.
- 22 Stefan Jonsson, *Andra platser: En essä om kulturell identitet* (Stockholm: Norstedts, 2005), 147ff.
- 23 Spivak, *Outside in the Teaching Machine*, 53–76.
- 24 Jämför Hallberg, *Författare och illustratörer för barn och ungdom*, 213ff.
- 25 Garrard använder begreppet ekocentrism för att påvisa ett naturcentrerat synsätt som inte positionerar människan i överordnad position, Garrard, *Ecocriticism*, 2012.

Summary

Beyond Borders. Norm- and Ecocritical Perspectives on Inga Borg's Plupp Series

The aim of this article is to study how Sami environments are represented in Inga Borg's Plupp books. How are the characters portrayed and how do they relate to each other and to the environment? In the analysis, ecocritical and postcolonial theories are used. The result shows that Plupp is a character who interacts with nature and animals and follows the shifts of nature. Several books contain ecocritical motifs and Plupp shows great hospitality and generosity and he also

advocates biodiversity and variety. In the characterisation of Plupp, rudimentary binaries like nature-culture and male-female are deliberately superseded or harmonised. Plupp can thus be read as a metaphor of equality, but also as a recognition of the Other. As a person (or being) seemingly existing in a space beyond language, Plupp transcends the expectations and limitations of many normative categorisations.

Keywords: Inga Borg, Plupp Series, Sami environments, eco-criticism, postcolonial perspectives